

Branschstandard – Inhalationsvägledning

Detta dokument beskriver apoteksbranschens standard för utförandet av den farmaceutiska tjänsten Inhalationsvägledning. Standarden är framtagen av en arbetsgrupp inom Sveriges Apoteksförening som också ansvarar för kontinuerlig översyn. Standarden syftar till att tjänsten ska utföras med hög kvalitet och på ett jämlikt sätt över hela landet. Respektive aktör ansvarar för att standarden efterlevs genom att upprätta interna rutiner och kontrollprogram för samtliga apotek som utför tjänsten. För medlemmar i Sveriges Apoteksförening finns möjlighet att få mer detaljerade instruktioner och stöd via servicebolaget SA Service AB.

Tjänsten Inhalationsvägledning

Tjänsten Inhalationsvägledning är en farmaceutisk tjänst som syftar till att öka patienternas kunskap om hantering av inhalationsläkemedel. Det är en tjänst som går utöver apotekens grunduppdrag om individanpassad rådgivning. Tjänsten innebär att apotekskunden får demonstrera hur hen använder sin inhalator för farmaceuten som ger direkt återkoppling på hanteringen. Farmaceuten ger också råd om övrig hantering som förvaring och rengöring. Tjänster av detta slag har visat sig minska antalet fel en patient gör med sin inhalator¹ vilket ökar förutsättningarna för en god läkemedelsbehandling.

Kunder som erbjuds tjänsten

Samtliga kunder som använder inhalationsläkemedel kan erbjudas tjänsten. Kunden kan ha fått läkemedlet för första gången eller använt läkemedlet tidigare. Kunder som tidigare tagit del av tjänsten kan erbjudas den på nytt om det finns behov.

Det ska vara patienten, dvs den som fått läkemedlet förskrivet, som tar emot tjänsten. Undantaget är i de fall det är en annan person som ansvarar för patientens hantering av läkemedelsintaget. Det kan t.ex. vara en förälder eller annan anhörig. Därutöver krävs att inhalationstekniken inte behöver bedömas (som när en spacer används).

Apotek som erbjuder tjänsten

Apotek som genomför tjänsten ska göra det i enlighet med denna branschstandard. Apoteken ska säkerställa att det finns rutiner för genomförande av tjänsten, säkerställande av kompetens och hur denna ska upprätthållas samt för rapportering av antal utförda tjänster och begäran om ersättning. Apotek som genomför tjänsten ska säkerställa att de har tillräckligt många farmaceuter som uppfyller kompetens- och utbildningskraven nedan i relation till öppettider. Tjänsten kan erbjudas vid den ordinarie apoteksdysken eller i särskilt rådgivningsrum.

¹ <https://sverigesapoteksforening.se/wp-content/uploads/2023/02/Oversikt-over-inhalationstjanster-pa-oppenvardsapotek-20230223..pdf>

Kompetens- och utbildningskrav

För att få genomföra tjänsten krävs att personen är farmaceut (legitimerad receptarie eller apotekare), har genomgått grundutbildning om tjänsten och kontinuerligt hållit sig uppdaterad via kompletterande utbildningar. Utbildningsmaterial inklusive avslutande kunskapsprov tillhandahålls av SA Service AB för samtliga på apoteksmarknaden som vill utföra tjänsten. Detaljerade kompetenskrav finns beskrivet i utbildningsmålen för utbildningen.

Genomförande av tjänsten

Vid genomförande av tjänsten ska farmaceuten ge individuellt anpassade råd och vara lyhörd för kundens behov. Tjänsten erbjuds som en del i en ordinarie expediering av inhalationsläkemedel. Vanligtvis genomförs tjänsten i direkt anslutning till expedieringen men det går också att boka in till annat tillfälle. Kunden ska alltid ha sin inhalator tillgänglig för demonstration för att tjänsten ska kunna genomföras. Om inhalationen ska göras med hjälp av ett tillbehör (t.ex. en spacer) ska detta användas vid genomförandet av tjänsten.

Om allvarigare fel i användningen eller förskrivningen upptäcks bör alltid ansvarig förskrivare kontaktas. Det kan t.ex. vara att vald inhalator inte kan hanteras även efter utförd tjänst eller att patienten av andra skäl inte klarar av att utföra sin behandling som förskrivaren tänkt.

Följande måste alltid vara med för att tjänsten ska anses vara utförd:

- Kunden, eller anhörig, ska demonstrera hur den använder inhalatorn
- Farmaceuten ska ge återkoppling oavsett om kunden gör alla praktiska moment korrekt eller om något behöver korrigeras. Om fler fel görs ska samtliga dessa påtalas för kunden.
- Farmaceuten ska stämma av att kunden har kunskap om hur man ser att inhalatorn är slut, inhalatorns förvaring och i förekommande fall inhalatorns rengöring.
- Farmaceuten ska säkerställa att demonstrationen eller andra råd som lämnas omfattar samtliga punkter på kundkortet (bilaga 2)
- Farmaceuten ska sammanfatta de råd som lämnats till kunden. Sammanfattningen görs företrädesvis på kundkortet (bilaga 2) och lämnas till kunden.
- Farmaceuten ska skriftligt dokumentera att tjänsten utförts, företrädesvis i tjänsteloggen i bilaga 1.

Farmaceuten kan i övrigt använda passande material för rådgivningen, t.ex. medincininstruktioner.se, bipacksedel eller information från myndigheter. Om material från tillverkare används ska dessa vara neutrala i sin utformning. Medlemmar i Sveriges Apoteksförening har tillgång till ytterligare material.

Förtydligande och allmänna råd kring genomförandet av tjänsten

Anhörig – det är möjligt att en anhörig (eller annat kundombud) tar del av tjänsten under förutsättning att det är denne som ansvarar för hanteringen och i praktiken alltid administrerar läkemedlet. Den anhörige ska då demonstrera hur hen gör med inhalator och tillbehör. Farmaceuten ska inte behöva bedöma själva inhalationstekniken, vilket t.ex. är fallet då en spacer används. Bedömningen blir istället att den anhörige vet hur den ska instruera den som ska använda läkemedlet.

Inhalationsteknik – med inhalationsteknik avses att kunden dels använder rätt teknik för aktuell inhalator (pulver, spray), dels utför tekniken på rätt sätt (rätt kraft eller längd på inandning).

Demonstration – innebär att kunden praktiskt visar hur hen gör i olika steg vid hanteringen av inhalatorn. I de fall det inte är möjligt för kunden att inhalera läkemedlet vid disken ska kunden på annat sätt demonstrera inhalationstekniken så att farmaceuten kan bedöma den (t.ex. inhalationskraft). Det kan vara via demoinhalator eller utan frammatad dos i inhalatorn.

Flera inhalationsläkemedel - om en kund har flera inhalationsläkemedel med samma inhalator kan kunden demonstrera med enbart ett av dessa läkemedel eller med flera. Det räknas dock som en tjänst. Har en kund flera olika inhalatorer räknas det som en tjänst per demonstrerad inhalator.

Förstagångsanvändare – om en kund inte tidigare har använt den inhalator som expedieras kan farmaceuten behöva demonstrera användningen innan kunden själv visar hur hen gör. Tjänsten anses inte som genomförd innan kunden själv har demonstrerat hanteringen av inhalatorn.

Dokumentation och rapportering

Samtliga genomförda tjänster ska dokumenteras skriftligt där det framgår:

- Datum för utförande
- Farmaceutens namn
- Om tjänsten som genomfördes föranledde någon korrigerig av kundens teknik eller inte

Uppgifterna ska sparas på apoteket i 2 år efter genomförd tjänst och vara tillgängliga för myndigheter vid tillsyn eller kontroll av begärd ersättning. Enklast sätt att dokumentera är att använda Tjänsteloggen, bilaga 1 till denna branschstandard.

Apotek kan också dokumentera utförda tjänster på annat sätt, t.ex. genom att scanna streckkod för genomförda tjänster i kassan eller på annat sätt sammanställa antalet tjänster. Antalet tjänster kan då sammanställas för en hel kedja eller per region etc.

utifrån apotekets intressen av uppföljning. Antalet som sammanställs på annat sätt ska dock motsvara antalet som framgår av den skriftliga dokumentationen.

För apotek som är medlemmar i Sveriges Apoteksförening tillkommer krav på rapportering för central samordning och uppföljning.

Kvalitetskontroll och kvalitetssäkring

Tjänsten ska finnas beskriven i egenkontrollprogrammet. Det ska finnas upprättade och godkända rutiner för utförandet. Hur kompetensen hos farmaceuter som ska utföra tjänsten ska upprätthållas ska också finnas med i egenkontrollprogrammet. Tjänsten ska vara en del i den egentillsyn som apoteken genomför och det ska finnas en plan för hur och när tillsyn ska göras.

För medlemmar i Sveriges Apoteksförening tillkommer krav på rapportering av resultaten av kvalitetssäkring genom egentillsyn.

Begäran om ersättning

Apoteken ska följa myndigheternas instruktion om begäran om ersättning. Begäran om ersättning ska motsvara utförda tjänster enligt den dokumentation som apoteken upprättat.

Kommunikation och marknadsföring av tjänsten till kunder

Apotek som genomför tjänsten får marknadsföra och kommunicera detta till sina kunder på det sätt som de finner lämpligt. Apoteken får använda egna varumärken och bilder vid kommunikation och marknadsföring. I kommunikationen får det inte framstå som att tjänsten är unik för det enskilda apoteket eller apoteksaktören. Kommunikationen ska ta sin utgångspunkt i denna branschstandard. Tjänsten ska alltid kallas Inhalationsvägledning utan några tillägg.

Vid utlämnade av material till kund som dokumentation av tjänsten (Kundkort) ska innehållet vara det som anges i bilaga 2. Apoteken får använda egen formgivning och varumärken.

Medlemmar i Sveriges Apoteksförening har möjlighet till mer material för kommunikation kring tjänsten via SA Service AB.